

Мовна агресія як антипод культури мовлення.

Мовленнєва агресія, надзвичайно поширена сьогодні в різних видах спілкування, є серйозною перешкодою на шляху до ефективної комунікації. Термін "мовна агресія" в сучасних лінгвістичних і психологічних дослідженнях вживається стосовно до різноманітних мовних дій. Під мовною агресією розуміють: 1) грубе, образливе, образливе спілкування і 2) словесне вираження негативних емоцій, почуттів чи намірів в неприйнятному в даній мовної ситуації формі.

Якщо мова йде про міжособистісне спілкування, то традиційно в ньому виділяють такі типи мовної агресії.

1. *Образа* - це умисне приниження честі та гідності, виражене в непристойній формі. ("Ти - це) X", X
2. *Загроза*. "Якщо ти (не) зробиш X, то я зроблю тобі Y".
3. *Груба вимога*. ("Крокуй звідси!"; "Бач давай!", "Швидко почала відповідати!"; "Замовк і сів!", "Швидко пішли!").
4. *Груба відмова* - це виражена в неналежній формі негативна відповідь на прохання чи вимогу. ("Обійдешся!"; "Розбігся!"; "Відстань від мене!", "Тобі треба - ти і роби!").
5. *Вороже зауваження*. ("Не виношу тебе!"; "Твоя присутність мені огидно!"; "Ти мене бісиш"...). Різновидом ворожого зауваження є *прокляття*.
6. *Осуд*. ("Ти нагрубив мені!", "Ви хамите!", "Ти зовсім з глузду з'їхав?!").
7. *Насмішка* - це образлива жарт, висловлена в чиюсь адресу з метою сказати співрозмовнику неприємне, піддати його осміянню. ("Давайте послухаємо, що скаже найрозумніший з нас!")
8. *Сварка* - це складний мовний жанр міжособистісного спілкування, в якому найбільшою мірою проявляється мовна агресія. Вистояється як діалог, в якому відбувається періодична зміна ролей мовця і слухача.

Існує і масова мовна агресія, окрім розглянутої міжособистісної.

Особливим проявом мовної агресії є характерна для ряду засобів масової інформації та деяких політиків *мова ворожнечі* (від англ. *Hate speech*).

Слід зазначити, що Комітет міністрів Ради Європи визначає мову ворожнечі як всі форми самовираження, які включають поширення, провокування, стимулювання або виправдання расової ненависті, ксенофобії, антисемітизму або інших видів ненависті на основі нетерпимості, включаючи нетерпимість у вигляді агресивного націоналізму або етноцентризму, дискримінації або ворожості її щодо меншин, мігрантів та осіб з емігрантськими корінням.

Соціологи та лінгвісти виділяють різноманітні форми існування мови ворожнечі.

1. Заклики до насильства (наприклад, проголошення насильства допустимим засобом, у тому числі у вигляді абстрактних закликів типу "Всіх хворих на СНІД - па безлюдний острів!").
2. Заклики до дискримінації, в тому числі у вигляді загальних гасел (наприклад, "Геть гастарбайтерів! Робочі місця тільки для місцевих!").
3. Завуальовані заклики до насильства і дискримінації ("Добре б зробити з тими-то те-то і те-то", "Давно пора...").
4. Створення негативного образу етнічної, релігійної, вікової, тендерної, професійної тощо групи (пов'язане ні з конкретними звинуваченнями, а скоріше передано тоном тексту "Відомо, що блондинки не відрізняються високим рівнем інтелекту").

5. Виправдання історичних випадків насильства і дискримінації ("Турки різали вірмен в 1915 році в порядку самооборони").
6. Публікації та висловлювання, піддають сумніву загальновизнані історичні факти насильства і дискримінації (наприклад, наявність або масштаби Голокосту).
7. Твердження про різних типах неповноцінності тієї чи іншої соціальної або етнічної групи як такої ("негри дурні", "сільські жителі невиховані").
8. Твердження про історичні злочини тієї чи іншої етнічної чи релігійної групи як такої ("поляки завжди готували провокації проти росіян").
9. Твердження про кримінальність тієї чи іншої етнічної чи релігійної групи ("всі італійці - мафіози").
10. Твердження про моральні недоліки тієї чи іншої етнічної чи релігійної групи ("цигани - обманщики").
11. Міркування про непропорційне перевагу тієї або іншої соціальної групи в матеріальному достатку, представництві у владних структурах, пресі і т.д.
12. Звинувачення в негативному впливі тієї чи іншої етнічної або релігійної групи на суспільство та / або держава ("розмивання національної ідентичності", "мормони підривають православні підвалини російського суспільства").
13. Згадка етнічної чи релігійної групи або її представників як таких в принизливому або образливому контексті.
14. Цитування ксенофобних висловлювань і текстів без коментаря, визначального розмежування позицій інтерв'ююваного і журналіста.

Існують *правила безконфліктної поведінки*.

не намагатися переробити співрозмовника під час розмови;

намагатися подолати негативну установку стосовно співрозмовника; під час спілкування відволікатися від недоліків співрозмовника;

пристосовуватися до співрозмовника (враховувати його настрій, рівень мовної підготовленості і т.п.).

Існує безліч способів подолання мовної агресії в конкретних комунікативних актах.

Ігнорування. "не помічати" ворожості з боку співрозмовника і не відповідати грубістю на грубість. Це може бути мовчання у відповідь на агресивну висловлювання або відмова від продовження спілкування.

Переключення уваги. Корисно відвернути співрозмовника від його агресивного наміру або змінити його негативний емоційний стан, наприклад перевівши розмову на іншу тему.

Проектування позитивних якостей "агресора". ("Ти ж дорослий, розважлива людина!", "Невже Ви могли сказати таке ?!", "Мені здавалося, що ти вчиниш по-іншому...").

Позитивні оціночні висловлювання. ("молодець!", "розумниця!", "Минулого разу ви чудово впоралися з поставленим завданням, давайте цього разу зробимо ще краще!", "Мені подобається, як ти виконав це завдання").

Гумор.

Переконання.

Таким чином, вербальна агресія як негативний спосіб комунікації має різноманітні форми існування від глузування та грубого відмови до політичних гасел і екстремістських закликів, - однак за довгу історію існування людство виробило і зброя протидії мовної агресії, користуватися яким можна, потрібно вчитися цьому.